

Р Ш 16 (22410)
К С 47

О. СЛІСАРЕНКО

РЕСПУБЛІКАНСЬКА БІБЛІОТЕКА Т.С.С.Р.
№ 225 ✓

АЛХЕМИК.

КАНОНІР ДУШТА

Державна ордена Трудового
Червоного Прапора
Республіканська бібліотека
УРСР імені КПРС
-3-

ВИДАВНИЦТВО „УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК“

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр РкШБ(2-й).С47 ТНВ. № 262 5654

Автор Смісаренко О.

Назва Алхемик; Канонір

Душтіа.

Місце, рік видання [Х., 1928]

Кіл-ть стор. 30, [2] с.

-\\- окр. листів _____

-\\- ілюстрацій _____

-\\- карт _____

-\\- схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

~~Конволют~~ _____

Кн. без обкл.

Примітка: 29.07.2002,
Молд-

АЛХЕМИК

Над довгими кривульками шанців, що зорали піщану Білоруську землю, над могилами бліндажів і землянок нудьгував геній війни.

На фронті панувала „тиша“, підчас якої хоч і лунали поодинокі постріли, та не відчувалося в них бойової активності, — так собі нудьгуючи люди тратили набої, щоб хоч трохи розважитись голосною луною в лісах за Вілейкою.

Будні війни каламутними болотними туманами обволікали мозок, а злещаділа в при-туплюючій бездіяльності думка ледве ворухилась, шукаючи поживи...

Зима дурила короткими залізними морозами, а після чавкала відлигами і гноїла солдатські онучі. В такі дні не хотілося

Вілазити із землянки, хай темної і непривітливої, але сухої. Млявість обволікала людські тіла, нерви розмагнічувалися і обм'якали, а на сцену висувався брутально-непристойний анекдот, вигадка з'їденого пранцями Ероса, карти з накладною механікою думання, наркоти і алкоголь. Всі ці способи підбадьорити нервову систему були в однаковій шані і в брудних, зле устаткованих салдатських землянках і в комфортабельних—офіцерських.

В салдатських землянках програється і виграється все, що має будь-яку мінову цінність,—і заялозені грудки брудного цукру, і нові онучі, і теплі штани, і рукавиці, і білизна. Все це переходить із рук до рук, то скупчуючись в одного якогось улюбленця фортуни, то розпорошуючись у десятках рук дрібних щасливців.

Офіцери цураються плебейського „очка“, вони „полірують кров“ шмендефером, користуючись десятками колод єдвабних карт, що, виконавши свою місію у високому товаристві, згодом переходять до лінивої компанії денщиків, а ще далі, за якусь компенсацію, до темних землянок справжніх фронтників.

Пранцюватий Ерос в офіцерському товаристві припудрує свої пранці, стає дотепніший і вигадливіший, ніж у салдатській компанії і спроваджує панів офіцерів не до брудної примітивної сільської повії, а до вишуканих елегантських панн із шляхетних родин, що наїздять на фронт шукати екзотики випадкового кохання із зголодніми чоловіками.

Виправдує їхнє перебування на фронті біле вбрання сестри-жалібниці та самовидець різних пікантних пригод—червоний хрест на грудях...

Офіцери не споживають і смердючого каламутного самогону, цього бажаного, але рідкого гостя в салдат,—тонкі вина запашної Грузії і Криму та гострий спирт „рідного“ виробництва тішать серця під „шляхетними“ нараменниками та аксельбантами привілейованих військових частин...

Коли пройти верстов за дві в тил передових піхотних шанців лісовим берегом Вілейки, можна потрапити на великий бліндаж, що зовні справляє вражіння непривітної кролячої нори. Поруч нього—менші бліндажі, а

над ними всіма густо сплуталася павутина дротів польового телефону. Це полковий штаб розташувався тут у безпечному затишкові з усіма своїми допоміжними установами, а великий бліндаж—то житло офіцерів і, разом із тим, полкове офіцерське зібрання.

Вражіння непривітної кротячої нори зникає без сліду, коли увійти в середину бліндажу. Велика кімната обклеїна шпалерами, біла, в стилі Ампір, кафельна груба, вибілена вмілою рукою штукатура стеля і старанно вистругана підлога. Умебльовання хоч і носить характер випадковості, та зате добре припасоване до комфортабельного життя. Навіть піяніно перенесено сюди з розбитого містечка, видимо з попівської оселі, бо підбор нот та написи на них носили сліди семінарських смаків і стилю...

Сьогодні в полковому зібранні накурено й душно. Справляються іменини полкового ад'ютанта поручника Губелідзе, і з півтора десятка офіцерів завітало до штабу скласти своє віншування особі, од якої часто залежав і чин і орден. З півдюжини „сестер“ з сусіднього польового шпиталю привезено

спеціально для „букету“, і вони, розташувшись поміж офіцерством, плели свої інтриги, правдивим автором яких, коли вірити старовинним мітам, був грек небесного походження по імені Гіменей.

З нудним чаєм швидко було покінчено, і ті, кому не вистачило пари, сіли грати в карти, та, в передбаченні розкішної вечері, гра не клеїлась.

Поручник Губелідзе в карти грати не сів, а вмотившись із „сестрою“ Свідерською на кінці столу, почав розкладати пас'янса, щойно привезеного із столиці. Пас'янс був дуже мудрий і швидко набрид.

— Киньмо цю нудоту,—жартливо вдарила Свідерська поручника по руці і змішала карти.—Я вам краще поворожу...

Ворожіння було причіпкою, щоб зайвий раз мати нагоду притиснутись ближче до поручника та, кокетуючи, заглядати йому у вічі.

Карти в руках „сестри“, звичайно, виказували, що червова дама, в яку без тям за-коханий трефовий король, теж палає коханням і вони незабаром поберуться. Червова дама, аж надто була схожа до Свідерської,

а в трефовому королі поручник міг побачити себе, як у дзеркалі. А що карти мали підстави таке виказувати, підтверджували недвозначні натиски під столом „кавалєрових“ колін на коліна „дамі“...

Незабаром ворожінням зацікавилось ще кілька осіб і коло поручника й „сестри“ зібралась чимала компанія. Свідерська всім ворожила, пророкуючи незвичайні пригоди, і пророкування її однаково і дотепні, і недотепні викликали сміх.

— Панове! Хочете я викличу справжнього ворожбита?—запропонував капітан Волинкін, командир батальйону.

— Це якого саме?—з усмішкою запитав Губелідзе.

— Ви його не знаєте, це санітар мого батальйону Устименко... Прекрасно вороже!

— Просимо! Просимо!—залунали голоси, а поручник, іронічно посміхаючись, спитав Свідерську:—Ніно, невже ви вірите у ворожіння?

— Буває, що неможна не вірити...—і вона почала розповідати ад'ютантові випадки влучного пророкування.

— Все то випадковий збіг обставин, не більше того... а іноді то й просто шарлатанство,— промовив поручник.

— Не скажіть!..— Свідерська палко почала захищати ворожіння.

Вона, як і жінчини „шляхетного“ виховання, була не менш суєвірна, ніж її неписьменна покоївка. Тільки „шляхетні“ жінки надавали своєму суєвірству елегантних форм із претензією на модне філософування.

Денщики метушилися, розставляючи посуд, а тимчасом капітан Волинкін узяв трубку польового телефону й викликав свій батальйон.

— Перекажіть Устименкові, щоб миттю „на носках“ прибув до полкового бліндажу!

Капітан поклав трубку й сів ближче до компанії.

— Я у ворожіння не вірю, але Устименко мене просто збиває з пантелику... Він майже, з тиждень тому напроорокував одному салдатові, що того вб'ють, і що ж би ви думали? Через десять годин салдат мав кулю в лоба в такому місці, що здавалося б туди жодна „шальна“ куля не могла залетіти...

Капітан розвів руками, виявляючи цим покору чи то перед якоюсь вищою силою, чи то перед сліпим випадком.

— Що дивного, що на війні людей вбивають?—знизав плечима поручник Губелідзе,—адже ж і без ворожбитства у нас досить гине люду.

— Ні, не скажіть...—почала Свідерська та не кінчила. Полковник на стук у двері гукнув „заходь“ і в кімнату ввійшов високий худорлявий салдат, незграбно тримаючи шапку. Всі повернулися в бік дверей.

Салдат стояв і очікував, видимо, на наказа полковника. На кощавому обличчі його горіли великі чорні очі, а білий лоб мармуровою дошкою спирався на чорну смугу брів. Нижче очей білили вилиці, з яких спадала чорними блискучими пасмами борода і зливалася з вусами в одну чорну пелену, закриваючи нижню частину обличчя. В його обличчі було щось і од дикого шомана і од єгипетського астролога.

— От що, браток, — сказав полковник, — кажуть, що ти майстер ворожити, так от поворожи панам офіцерам.

— Слухаю!— відповів по-салдатськи Усти-
менко, втупившись своїми віщими очима в
полковника.

Він підійшов до столу якось боком, боя-
чись, видимо, зробити рух, не установлений
певним артикулом військового статуту. Йому
було трудно, бо ніде у військових статутах
не значилося, як мусить поводитись салдат,
ворожучи панам офіцерам. Незграбно він узяв
карти і старанно їх перебирав.

В блівдажі запанувала тиша. Говорити по-
чали невідомо чому пошепки й незадоволено
поглядали на стіл, накритий білою скатерти-
ною і встановлений посудом. Полковник на-
казав із вечерею зачекати.

Ні на кого не дивлячись, немов справля-
ючи таємного ритуала, маніпулював Усти-
менко з картами, перекладаючи їх, комбіну-
ючи на десятки способів і тоном безучасним
і холодним вичитував із них минуле й май-
бутнє людей...

Його пророкування вражали й дивували,
і найнеймовірніші із присутніх мимоволі за-
хопилися містичним настроєм, що опанував
гостей...

— Надзвичайно!.. Це ж правдиве чародійство!.. — шепотались навколо столу.

Тільки Губелідзе, підтримуючи свою марку скептика, іронічно посміхався і в його голові склався план сконфузити ворожбита. Поручник носив вінчального персня, але не був ще одружений, хоч Свідерська й домагалася того. На цьому саме Губелідзе і ухвалив викрити шахрайство ворожбита. Держачи руку з перснем так, щоб Устименко бачив, що він одружений, поручник спитав його:

— Ти мене знаєш?

— Не можу знати, ваше благородіє, я недавно в полку.

— Гаразд, так ти мені от що скажі, чи скоро я побачу свою дружину?

Устименко пильно подивився на поручника й попрохав його руку. Він довго вдивлявся в лінії долоні і, нарешті, тихо промовив:

— Ви не одружені ще... але... але у вас є невінчана жінка... Вроді наче б жінка, — поправивсь він, — з якою ви ніколи не одружитесь...

Свідерська широкими очима дивилася на поручника, а той звіяковів і не знав, що

робити з простягнутою рукою. „Сестра“ встала із-за столу й сіла в напівтемному кутку кімнати, а Губелідзе лишився за столом і нервово тарабанив пальцями по скатертині. Він охоче б затопив у пику ворожбитові, що так не до речі розгадав його затаєні думки, та було незручно, і він одклав це до другого разу.

Устименко ворожив далі, і всі уважно слухали несподівано правдиві його слова. Устименко, ніби патрав душі цих людей і холодними чорними очима скорботно розглядав їхню убогу наготу. І своїми манерами, і зовнішністю, і голосом він навіював якийсь сумно-містичний настрій і держав у тому настрої, як у сітці, всіх присутніх.

— Просто алхімік якийсь!.. — пошепки сказав капітан, і всім здалося, що це назвисько дуже пасувало до Устименка.

Доки поручник угамовував болі „поруганого кохання“, ворожіння знов перейшло на карти.

Ад'ютантові набридла Свідерська із своїми сльозами, і він, ніби за якимсь ділом, підійшов знову до столу. Йому хотілося якось припинити ворожіння, а разом із тим до ворожіння тягла дикунська цікавість.

Коли після чергового влучного пророкування всі висловлювали своє здивовання, Губелідзе насмішкувато кинув:

— Не дивно це вгадати! Це ж трапляється майже з усіма людьми! Карти то ж тільки декорація, що створює настрій, з таким само поспіхом можна пророкувати й без них!

Порушуючи правила взаємин салдата і офіцера, Устименко з палом відповів на це глузування:

— Карти ніколи не брешуть... з картами не шуткуйте, вони ніколи не брешуть!..

— Ніколи не брешуть? — глузливо посміхнувся поручник, — коли не брешуть, то поворожи ж і мені... Хочу знати і я свою долю! — і не до речі засміявся.

Устименко мовчки взяв нову колоду, уважно перебрав її і почав розкладати.

Він довго перекладав карти, замислювався, збирав до купи, тасував і знов розкладав, аж доки на столі не лишилося п'ять закритих карт.

Не хапаючись, він перевернув їх одну по одній і „вини“ серцесхожими списками немов вразили ворожбита в серце. Брови його

насунулись на перенісся, вилиці вкрилися мертвотною блідістю, а на крейдяно-білому лобі лягли скорботні чорні зморшки.

Всі напружено чекали, що скаже ворожбит, а він, витримавши павзу, тихо промовив:

— Недобре вам випадає ..

— Ну, ну, кажи, що там вийшло, — роблено весело промовив поручник, але за робленою веселістю чулися нотки тривоги й непокою.

Санітар мовчав. Він узяв другу колоду карт так само, як і першу, почав перебирати.

— Перевірю на свіжій „рубашці“.

І коли дійшла черга одкрити п'ять закритих карт, присутні затаїли дихання і чутно було, як шерстка салдатська рука шаруділа новими єдвабними картами.

Знову п'ять „вин“ ударили чорними вічками в очі глядачів. Всі важко зідхнули.

Глухе дивування рокотом пройшло між присутніми. Десятки поглядів перескочили з карт на Устименка.

А той стояв і дивився кудись понад головами в просторінь і очі йому вкрилися димкою невимовної туги.

Зморшки на чолі поглибшали й гадюками вп'ялися в чорну птицю брів, що нервово піднесла крила. Піт великими краплями виступив на чолі, а вилиці вкрилися хворобливо сухотними червоними плямами.

Поручник вже не міг замаскувати свого непокою.

Він зблід, нервово перебирав пальцями, а його скептична посмішка нагадувала вирізку з паперу, що її не до речі наклеїли йому на обличчя.

— Ну, що там вийшло?—чужим придруше-ним голосом спитав поручник.

— Те саме...—ледве чутно прошепотів Устименко, тупо дивлячись на світло лампи.

— Що саме?—аж нахилився поручник.

— Нехороше вам випадає...—і знов залпнувся салдат.

— Та говори ж, скотина!—із злістю вигукнув поручник, і посуд на столі задзвенів од його кулака.

Присутні зніяковіли, а полковник насторожився. Справа набирала неприємного обороту.

Устименко хвилювався і, видимо, силкувався видушити з себе всю правду.

Він переводив очі то на полковника, то на поручника і, нарешті, витиснув із себе:

— Смерть вам випадає... швидка... до схід сонця...

Між присутніми почувся зойк. Свідерська забилася в істериці. Хтось підхопив її і поклав на похідне ліжко. Присутні заворушилися. Поручник мертво зблід, але роблено весело засміявся, та помітивши, що сміх пролунав якось не до речі, він, щоб стушувати ніяковість, різко кинув Устименкові.

— Дурень ти й карти твої дурні!..

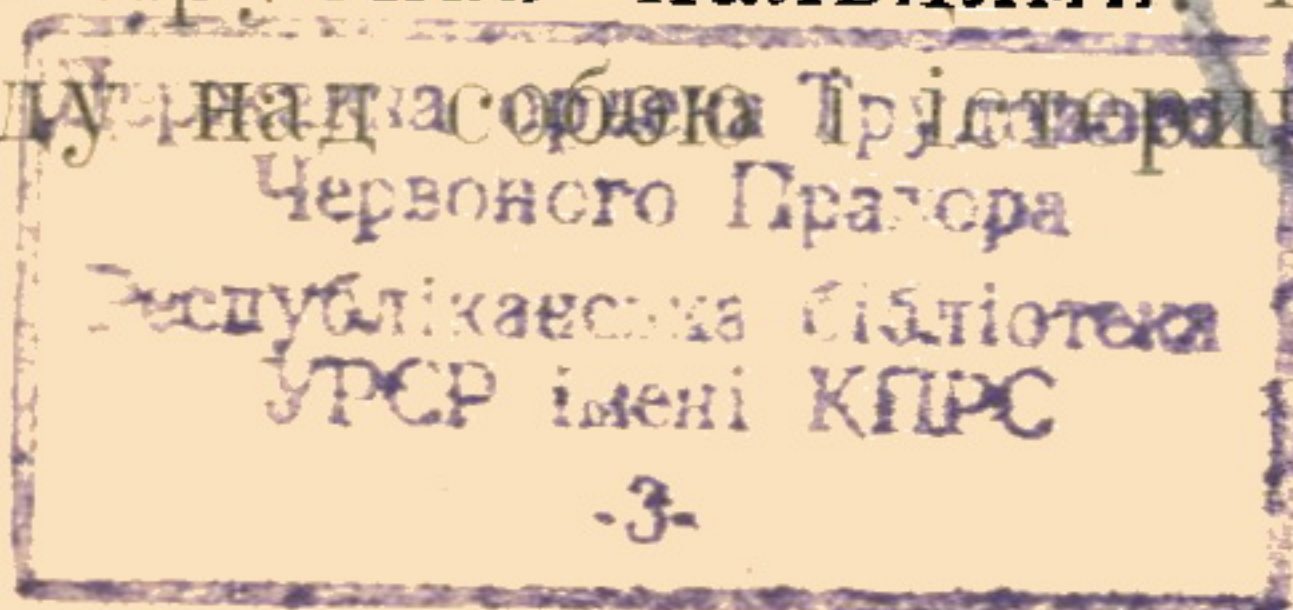
Це вже було зовсім глупо.

Устименко, згадавши про дисципліну, промовив трафаретну формулу солдатської покори начальству:

— Винуватий!— і якось зігнувся, немов очікуючи на побої.

Коли ж офіцери обступили Губелідзе, і кожен по-своєму почали утїщати його, Устименко непомітно одійшов до щорогу і став там, чекаючи наказу.

Поручник стояв в оточенні гостей і нервово хрускав пальцями. Він, вкрай втратив владу над собою і раптом вигукнув:

— Це чорт-зна що!..—нижня губа йому тремтіла.

Нарешті, начальство в особі полковника рішило взяти на себе ліквідацію неприємного інциденту. Він витяг гаманця і, подаючи карбованця Устименкові, сказав:

— На, і можеш іти. Спасибі!

І коли вийшов Устименко, всі з полегкістю зідхнули. Немов спав тягар, що пригнічував і сковував волю. Солдат вийшов із землянки, але здавалось, що вийшов то не „нижчий чин“, забита й пригнічена істота, а владар людських душ, чарівник.

— Це якийсь гіпнотизер, чорт його знає!— вигукнув безпосередній молодий прапорщик.

— Алхімик!—повторив свій дотеп капітан Волинкін, і сам засміявся.

— Охота хвилюватись! Дурниці! Побачите, ні чорта не буде!—говорив тоном веселого балагура полковник і не вірив своїм словам

Поручник махнув рукою:

-- Та хіба я хвилююсь, адже у ворожіння ніколи не вірив, мені шкода Ніну Петровну...

Губелідзе починав оволодівати собою. Він пішов у темний куток кімнати, де на похід-

ному ліжку лежала Свідерська. Її вже чимсь напоїли, і вона заспокоїлась.

Коло столу ділилися вражіннями, а Губелідзе нашіптував Ніні про своє кохання, аж доки вона весело не усміхнулась. Коло столу полковник шуткував:

— Добра з Губелідзе шептуха, глядіть, як він одшептав Ніну Петровну!

Коли сідали вечеряти, поручник вже зовсім оволодів собою.

Перші чарки знищили рештки чарівницького навіювання, й настрій потроху підносився. Губелідзе, вставши з-за столу, одвів у бік полковника і довго щось говорив йому, а той сміявся і хлопав свого ад'ютанта по плечу.

Глузування з небезпеки—найліпший засіб піднести настрій в найкритичніші моменти. Це знають усі, кому доводилося ризкувати життям під ворожими кулями. Сміх одгонить страх, дає змогу забути про серйозність становища.

Більшість гостей вірила у ворожіння і тому з особливою охотою взялася до цього випробованого способу одгонити чорні думки. Що

з того, що Губелідзе загине, аби годину-другу, що лишилася до загину, провести весело й безтурботно.

Тоста за „кандидата на покійника“ виголосив сам полковник, і гучний регіт людей на підпитку був нагородою за дотеп. В надійному бліндажі весело було виголошувати зухвалі тости, бо один шанс на мільйон був за нещасливий кінець. Кожного разу, як вибухав віддалений гарматний постріл, заглушений грубим шаром землі та шумом вина в голові, у бліндажі проголошувався тост за влучний постріл гарматчиків, і віра в смерть „до схід сонця“ розвіювалася, як дим.

Та несподіванка чекала на гостей далі. Як вже всі були на доброму підпитку, полковник встав і проголосив тоста „за молодих“.

Губелідзе і Ніна Петровна встали й під вигуки „ура“ поцілувалися.

— На зло ворожбитові! Ура молодим! — лунали п'яні голоси.

— Ну, а тепер вип'ємо за алхемика, — проголосив капітан. Пили і за „алхемика“. Свідерська сяла й гордовито поглядала на менш щасливих жінок.

Бенкет не угавав веселощами і сміхом, і ті, що не втратили ще змоги про щось міркувати, радісно були здивовані, коли у вузьке віконце бліндажу встромився гострий сонячний промінь.

— Час закляття минув
У похід, у похід!..—

проспівав хрипкий баритон, і тепер уже чарки спорожнялися за „невдалого кандидата в покійники“, який, дарма що багато випив, прекрасно тримався на ногах. В колі гостей неможна було дорахувати тільки кількох дам, що відпочивали в окремих ізольованих офіцерських землянках...

До чорної кави, проте, зійшлися всі й ухвалили йти пішки до найближчого тилового села, де було залишено коні.

За ніч мороз скував калюжі, і легенька пороша притрусила оголені од снігу трави й пеньки. Над Вілейкою висів тонкий серпанок ранкового туману, а ліс був мовчазний і лунко відгукувався на кожне сказане вголос слово, як струни рояля.

— Чорт-зна що вчора „поров“ алхемик, а отже справив вражіння... —признався Губелідзе.

— Ох, я так налякалась, так налякалась... — прошепотіла Ніна, міцніш притискуючись до нареченого, — мені так хотілося, щоб ти побив його...

— Нічого, я сьогодні ж накажу призначити його на передові позиції під міномети... Побачимо, хто швидче здохне...

Ніна Петровна з ніжною вдячністю подивилася у вічі Губелідзе.

Не доходячи до села, компанія нагнала двох санітарів, що несли носилки з пораненим. Забачивши Свідерську, вони поставили носилки на землю, і один із них звернувся:

— Подивіться, сестрице, на раненого... Куля в живіт влучила...

— Якого батальйону? — начальницьким тоном спитав Губелідзе.

— N-го батальйону, санітар, уночі повертався із штабу...

Свідерська кінчиками пальців з огидою підняла подерту салдатську шинелю, що нею був укритий ранений.

Великі чорні очі, затуманені холодом смерті, глянули на неї...

КАНОНІР ДУШТА

В ті дні, як гарматні дула червоніли од надмірної стрілянини, а мокра глина й повсть, що нею обкладали розпечену сталь, висихали, як на полум'ї, канонір Душта переживав нечувано гостру тривогу.

З кожним пудом стали, викинутої туди за синій ліс, тривога його росла, як гора, заливала туманне повітря Мазурських болот і блукала голодним вовком навколо 2-ої батареї темними ночами листопада.

Знесилені за день салдати справляли свої нескладні обов'язки, нудьгуючи вигукували команду офіцери, і Душта разом з усіма виконував ту команду, повертаючи правило гармати.

Правило гармати було, як казали на батареї, „присягою“ Душти, бо більш він нічого

робити не вмів, а може зумів би та незрозумілі йому були слова чужої мови, а той десяток повяць, що засвоїв він їх, не давали змоги збагнути неглибоких глибин салдатського знання гарматної умілості.

Та коли не знанням, то своїми дужими м'язами придався Душта в машині війни. Щоб втікти од тривоги й забутись, він надмірно працював, виривав з багнища гарматного хобота без сторонньої допомоги, обливався потом і мовчав.

Канонір Душта „ворога“ уявляв туманно й невиразно. Тільки раз побачив він тих ворогів у штабі й дуже здивувався, бо палили вони цигарки й плювалися через губу, як і звичайні люди, а кандьор сьорбали не згірше товаришів із 2-ої батареї. Не розумів Душта, з якої причини вони, оті люди, воюють з Росією, і чому він, Душта, мусить ту невідому Росію захищати, повертаючи правило.

Душта був гегаус з Басарабії, а що то за нація така гегауси, на батареї ніхто не знав. Говорив він по-турецькому, але так, що турок, покликаний розпитати його, лише наполовину зрозумів його балачку.

І року не прослужив Душта в батареї за мирних часів, як почалася війна.

І ще тоді, як вантажили батарею в ешелон, на глухій станції, коло полігону, в Душти родилася тривога й він сказав товаришам, чудно перекручуючи слова:

— Уб'ють мене... там...

— Що, Душто, боїшся? В динце стукає?— сміючись запитували товариші, одганяючи сміхом свої невеселі думки...

День був святочний і на станції вешталосся багато люду. Дівчата й жінки вдивлялися в салдат, немов загадуючи, чи повернуться вони, чи ні. А салдати удавали з себе героїв, якось надто збивали на бакир кашкети, випинали груди та впевнено й чітко брязкали острогами.

Один Душта ходив пригнічений своїми думками й ні на кого не звертав уваги.

— Чого носа похнюпив, турок? Підтягни штани, це тобі не мамалигу їсти!—випробовував свої дотепи фельдфебель Сидорчук.

Душта, як автомат, прикладав руку до козирка, а ліву руку якось неприродньо витягав „по швам“...

Чужинцем почував себе Душта, і не міг захопитись загальними настроями. Одно він відчував якимсь підсвідомим звірячим передчуттям, яскраво й виразно, це те, що його на війні вб'ють...

Тільки тоді, як і шапки занадто збиті на бакир, і неприродньо випнуті „по-геройськи“ груди зайняли своє природне становище після першого ж бою, а остроги не видзенькували, обліплені багном Мазурських болот, Душта відчув, що всі ці салдати стали ніби ближчі йому й рідніші...

І тепер після напруженого бойового дня, як затихло булькання пострілів у казані війни, з Душтиної тривоги ніхто не сміявся.

— А мене вб'ють... сьогодні не вбили, так завтра...

Мовчали салдати, думаючи свої думи.

От вже п'ять день, як жерла гармат щодня парували під вогкою глиною та повстю, як загнані коні, а жоден ворожий постріл не потурбував 2-ої батареї.

— Щасливо вибрали позицію, от коли б туман не розвіявся та не полетіли б ворожі аероплани,—казали на батареї.

І те, чого боялися, прийшло на сьомий день вранці.

Сонце випливало з-за лісу велике й червоне, і туман, загнаний в лощини, розтавав під поглядом кривавого світила. І як сонце піднеслося над лісом, із заходу зашуміли ворожі аероплани.

— По землянках!—почулася команда.

Аероплан випустив над батареєю блискучу стьожку й незабаром ворожий набій пронизав над батареєю прозоре повітря.

— Перельот!—з полегкістю вирвалося з десятків грудей.

Почалося намацування батареї, аж доки під влучним пострілом не „лягла“ сьома гармата. На одному колесі стриміла вона шкереберть, а літак, недовго повертівшись, полетів собі далі.

Тепер уже поодинокі постріли обернулися на сотні. Важкі набої місили мокрий глей, трошили гарматні колеса та тендитні приладдя на гарматах.

— Ну, тепер уже вб'ють! — прошепотів Душта сухими губами, забившись у куток землянки.

Бліндаж поруч розчавило важким набоем, як яєчну шкаралупу, і звідти вирвався приглушений зойк.

Душта блідий, із скляними очима, сидів у кутку землянки й чекав на свою смерть. Та вона не йшла, ця вередлива пані. Сгільки роботи, хіба догодиш кожному?

І коли, не знать чого, з офіцерської землянки вискочив грубий капітан і набій розчавив йому голову, як часничину в салатовці— Душта позаздрив капітанові. До нього не йшла смерть, та смерть, що все-одно приїде...

Друга батарея не відповідала на ворожі постріли. Три гармати було підбито, а решта очікувала на такий саме кінець.

Тільки вночі припинилася стрілянина важкими набоями, раз-по-раз вибухали поодинокі шрапнелі над батареєю—то полювали на тих, що будуть рятувати підбиті гармати.

Батарею пересунули на нову позицію і почали копати бліндажі.

Зоряної ночі сновигали заклопотано людські тіні, гунали лопати в промерзлу землю

і де-не-де в ямах спалахували цигарки,— палити на батареї було не вільно.

Душта працював разом з усіма. Він, як завжди, надуживав своїми силами, щоб забутись і, вкрай стомившись, заснути...

З вечора повітря було прозоре, як діамант, та ближче до півночі з болот поповзли волохаті тумани й затулили зорі.

Люди, стомлені працею й переживаннями дня, не розмовляли й чути було тільки хекання, як викидали землю, та інколи повний відчаю й розпуки матюк... То комусь допекли нерадісні думки, і він арапником лайки одговить їх.

— Чули хлопці? Завтра німці отрутними набоями стрілятимуть... Із штабу переказували... од полонених дізнались...—пошепки повідав нерадісні вісті батареїний телефоніст.

— Без маски—смерть... На ранок маски привезуть...

В темряві затихло гупання лопат та хекання. Насторожено слухали телефоніста й ніхто не промовив ні слова. Тільки чути було, як хтось виліз із ями й обрушив землю на тих, що стояли внизу.

— Який там чорт лазить?

— Та то Душта...

Душта постояв із хвилину, помацав себе за ретязьок і нечутно подався в туман...

Самотньо лишилася його лопата, заткнута в землю коло ями.

— А де ж Душту чорти взяли?—згадали про нього товариші, як бліндажа було вже викопано.

Душта на батарею більше не повернувся. Тільки як розвиднилось, побачили його за батареєю... Він висів на сухому одинокому дереві, витягнувши руки „по швам“, немов перед фельдфебелем, а руда голова його без кашкета скривилася на бік і безсило звисла.

Після цілої ночі важкої роботи довелося копати яму Душті, а закидавши мерзлим грудням задубіле тіло його, люди мовчки пішли на батарею.

— Хоч би батьків сповістити...— сказав один.

— А хіба в нього й батьки є?— здивувався другий.

Чи були в Душти батьки та близькі ніхто на батареї не знав.

Тільки через місяць командир батареї підписав, не читаючи, наказа по батареї, складеного заднім числом. В одному з пактів його значилося:

„Каноніра Душту, що повісився вночі з 16 на 17 ц. м. виключити з усіх видів довольствія і з списків батареї з 16 ц. м.“

A 530882

З М І С Т

	Стор.
Алхемик	3
Канонір Душта	23

